

บทที่ 1

การพัฒนาอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีกในประเทศไทย

1. ประวัติความเป็นมาของการเลี้ยงสัตว์

มนุษย์รู้จักวิธีการนำสัตว์ป่า (Wild animals) มาเลี้ยงสัตว์มาตั้งแต่ยุค Neolithic หรือ ยุคหินใหม่ หรือ เมื่อประมาณไม่น้อยกว่า 9,500 ปีมาแล้ว จากเดิมที่เคยออกล่าสัตว์แล้วฆ่าให้ตายก่อนแล้วจึงนำซากกลับไปบริโภค เป็นการนำสัตว์ที่ล่าได้และยังมีชีวิตอยู่มากก็ขังรวมกันโดยหาอาหารมาให้สัตว์กิน สัตว์ป่าเหล่านั้นมีการผสมพันธุ์กัน มีจำนวนลูกหลานเพิ่มขึ้น เมื่อสัตว์อยู่กับมนุษย์นาน ๆ เข้าจากนิสัยที่เคยดุร้ายก็เชื่องลง เมื่อมนุษย์อพยพโยกย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยก็จะนำสัตว์เลี้ยงเหล่านั้นติดไปด้วย ทำให้สายพันธุ์สัตว์แพร่กระจายออกไปในหลายพื้นที่ และมีการเลี้ยงกันอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นสัตว์เลี้ยง (Domestic animals) ของมนุษย์ไปในที่สุด

ผลจากการนำสัตว์มาเลี้ยงของมนุษย์ทำให้เกิดการคัดเลือกคุณภาพสัตว์มีการผสมพันธุ์ จนได้สัตว์พันธุ์ (Breeds) ใหม่ ซึ่งเราสามารถเขียนแผนผังวิวัฒนาการการเลี้ยงสัตว์ได้ดังภาพที่ 1.1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 วิวัฒนาการการเลี้ยงสัตว์ของมนุษย์

ถึงแม้ว่าเนื้อสัตว์ปีกและไข่มีการนำมาใช้เป็นอาหารบริโภคมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่การเลี้ยงสัตว์ปีกเป็นการค้าในระบบอุตสาหกรรมนั้นเริ่มมีมาเมื่อไม่นานมานี้เอง ในอดีตการเลี้ยงสัตว์ปีกส่วนใหญ่จะเลี้ยงกันในระดับครัวเรือนเท่านั้น จนกระทั่งปัจจุบันเทคโนโลยีและความรู้ต่าง ๆ มีมากขึ้นประกอบกับความต้องการอาหารของมนุษย์โลกมีมากขึ้นจึงมีการพัฒนาระบบการเลี้ยงเชิงอุตสาหกรรมมากขึ้น

2. การผลิตสัตว์ปีกในประเทศไทย

ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้น (Tropical zone) คือ อยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรมีอุณหภูมิเฉลี่ยทั่วไปอยู่ระหว่าง 25-28 °ซ ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิมีความแตกต่างกันในแต่ละภาคของประเทศไทย ดังแสดงในตารางที่ 1.1 และ 1.2 ประชากรของสัตว์เลี้ยงที่กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ จะขึ้นอยู่กับปริมาณอาหารและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมของพื้นที่นั้น ๆ ต่อการสัตว์เลี้ยงแต่ละชนิด นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้บริโภคที่จะบริโภคผลผลิตและผลิตภัณฑ์จากสัตว์ด้วย จำนวนประชากรและการกระจายตัวของสัตว์เลี้ยงตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ดังแสดงในตารางที่ 3-7

พัฒนาการอุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่ในประเทศไทย

ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ปีกทั้งให้เนื้อและให้ไข่วันยังมีความสำคัญมากขึ้นตามจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งสวนทางกับอาหารที่ได้จากธรรมชาติเริ่มลดลง เช่น อาหารทะเล สังเกตได้จากการขยายขอบเขตการทำประมงของไทย น้ำมันเชื้อเพลิงหรือพลังงานฟอสซิล (Fossil energy) มีราคาสูงขึ้น สัตว์เลี้ยงต่าง ๆ เช่น โค กระบือที่ต้องใช้พื้นที่เลี้ยงค่อนข้างมากนับวันยังมีราคาสูงขึ้นเนื่องจากราคาค่าที่ดินเพิ่มขึ้นและต้องใช้เวลาในการเลี้ยงนานกว่า ดังนั้น สัตว์ปีกจึงเป็นแหล่งอาหารโปรตีนจากสัตว์ที่สำคัญต่อประชากรโลกเนื่องจากมีระยะเวลาในการเลี้ยงสั้นกว่าและใช้พื้นที่น้อยกว่า

ขนาดของฟาร์มเลี้ยงสัตว์ปีก

ในระยะเวลาที่ผ่านมา อุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีกได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว จากการเลี้ยงสัตว์ปีกไว้หลังบ้านเป็นงานอดิเรกหรือเลี้ยงเป็นรายได้เสริมก็เปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงเป็นอาชีพ มีการปรับเปลี่ยนจากการเลี้ยงพันธุ์พื้นเมืองมาเป็นการนำพันธุ์จากต่างประเทศที่ให้ผลผลิตดีมาเลี้ยง เช่น ไก่กระทอง ไก่ไข่ เป็ดเนื้อและเป็ดไข่ เป็นต้น มีการนำอุปกรณ์ที่ทันสมัยและมีการใช้เครื่องทุ่นแรงมากขึ้น เช่น มีการใช้โรงเรือนระบบทำความเย็นด้วยไอน้ำ (Evaporative cooling system) มีการใช้ระบบให้อาหารอัตโนมัติ เช่น ระบบราง (Trough feeder) ระบบจานอาหาร (Pan feeder) มีการใช้รังไข่อัตโนมัติ (Automatic nest) มีการใช้แสงสังเคราะห์ (Artificial light) และการจัดการแสงเพื่อกระตุ้นการให้ผลผลิตและลดพฤติกรรมบางประการที่ไม่พึงประสงค์ มีการใช้ระบบควบคุมและป้องกันโรคอย่างรัดกุมมากขึ้น และมีระบบควบคุมคุณภาพการเลี้ยงและการผลิตมากขึ้น เช่น มีระบบมาตรฐานฟาร์ม ระบบ GMP GAP HACCP และ ISO ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองการแข่งขัน การกีดกันทางการค้าและความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น

ตารางที่ 1.1 ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2514-2543)

ภาค	เดือน												
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม
เหนือ	5.9	11.4	24.6	68.3	173.4	151.5	179.8	<u>225.3</u>	212.3	123.1	34.1	8.1	1,217.8
ตะวันออกเฉียงเหนือ	4.1	17.7	37.7	86.1	182.3	209.9	207.9	<u>258.8</u>	241.9	111.3	17.9	3.5	1,379.1
กลาง	6.2	12.4	30.6	74.6	159.9	138.6	152.5	183.9	<u>261.0</u>	180.7	36.8	5.4	1,242.6
ตะวันออก	14.7	29.0	54.6	96.3	211.4	272.2	265.9	311.5	<u>333.2</u>	228.4	61.3	7.6	1,886.1
ใต้ฝั่งตะวันออก	60.0	36.0	50.4	73.0	137.5	109.1	113.4	128.2	143.6	252.3	<u>377.7</u>	229.0	1,710.2
ใต้ฝั่งตะวันตก	22.9	28.7	70.5	161.0	315.0	320.2	352.4	404.1	<u>440.2</u>	357.7	202.7	65.3	2,740.8

ที่มา : ศูนย์ภูมิภาคฯ สำนักพัฒนาอุตุวิทยามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2555)

ตารางที่ 1.2 อุณหภูมิเฉลี่ยรายเดือน (°ซ) ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2514-2543)

ภาค	เดือน												
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	เฉลี่ย
เหนือ	22.2	24.4	27.5	<u>29.5</u>	28.6	27.8	27.3	26.9	26.9	26.2	24.2	21.7	26.1
ตะวันออกเฉียงเหนือ	23.2	25.4	28.2	<u>29.5</u>	28.7	28.4	27.9	27.5	27.2	26.4	24.6	22.6	26.6
กลาง	25.7	27.5	29.4	<u>30.4</u>	29.6	28.8	28.4	28.0	27.7	27.4	26.3	24.9	27.8
ตะวันออก	25.9	26.7	27.7	<u>28.7</u>	28.5	28.1	27.8	27.7	27.3	26.9	26.2	25.6	27.2
ใต้ฝั่งตะวันออก	25.9	26.7	27.7	<u>28.7</u>	28.5	28.1	27.8	27.7	27.3	26.9	26.2	25.6	27.2
ใต้ฝั่งตะวันตก	26.9	27.7	28.4	<u>28.5</u>	28.0	27.8	27.4	27.3	26.9	26.7	26.6	26.5	27.4

ที่มา : ศูนย์ภูมิภาคฯ สำนักพัฒนาอุตุวิทยามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2555)

ตารางที่ 1.3 แสดงจำนวนประชากรไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยช่วงปี 2550-2554

ภาค	ปี พ.ศ.									
	2550		2551		2552		2553		2554	
	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%
เหนือ	17,679,173	27.9	14,650,644	25.7	17,042,389	27.7	20,464,208	28.7	22,321,080	29.3
ตะวันออกเฉียงเหนือ	28,850,265	<u>45.5</u>	28,569,114	<u>50.1</u>	28,519,714	<u>46.3</u>	31,871,520	<u>44.8</u>	33,178,193	<u>43.6</u>
กลาง	7,130,461	11.2	6,632,441	11.6	7,462,387	12.1	8,801,765	12.4	7,785,705	10.2
ตะวันตก	2,359,629	3.7	2,384,538	4.2	2,629,571	4.3	2,533,432	3.6	2,415,474	3.2
ใต้	7,368,631	11.6	4,780,376	8.4	5,959,475	9.7	7,536,165	10.6	10,454,978	13.7
รวม	63,388,159	100.0	57,017,113	100.0	61,613,536	100.0	71,207,090	100.0	76,155,430	100.0

ที่มา : กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ (2555)

ในปี พ.ศ. 2544 มีเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองจำนวน 2,674,497 ครัวเรือน การเลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่จะเลี้ยงกันแถบจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดที่มีจำนวนไก่พื้นเมืองในปี 2554 มากที่สุดคือ จังหวัดนครราชสีมา มีไก่พื้นเมืองจำนวน 3,942,662 ตัว คิดเป็น 5.18% รองลงมาคือ จังหวัดบุรีรัมย์ เชียงราย อุบลราชธานี และเชียงใหม่ ตามลำดับ

ตารางที่ 1.4 แสดงจำนวนประชากรไก่เนื้อที่เลี้ยงในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยช่วงปี 2550-2554

ภาค	ปี พ.ศ.									
	2550		2551		2552		2553		2554	
	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%
เหนือ	16,466,308	9.7	10,737,524	7.8	12,946,119	7.4	13,538,552	9.7	14,666,948	8.4
ตะวันออกเฉียงเหนือ	32,478,230	19.1	27,756,365	20.2	37,263,908	21.4	23,751,393	17.0	24,592,925	14.1
กลาง	95,963,081	<u>56.3</u>	69,082,498	<u>50.2</u>	95,451,395	<u>54.9</u>	73,313,429	<u>52.5</u>	103,185,401	<u>59.3</u>
ตะวันตก	17,782,379	10.4	21,855,349	15.9	17,850,075	10.3	21,112,702	15.1	21,793,523	12.5
ใต้	7,610,979	4.5	8,289,615	6.0	10,424,867	6.0	7,873,680	5.6	9,630,285	5.5
รวม	170,300,977	100.0	137,721,351	100.0	173,936,364	100.0	139,589,756	100.0	173,869,082	100.0

ที่มา : กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ (2555)

การเลี้ยงไก่เนื้อส่วนใหญ่จะเลี้ยงกันมากแถบจังหวัดในภาคกลาง ภาคตะวันออกและบางจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดที่มีจำนวนไก่เนื้อในปี 2554 มากที่สุดคือ จังหวัดลพบุรี มีไก่เนื้อจำนวน 3,648 ตัว คิดเป็น 17.33% รองลงมาคือ จังหวัดสระบุรี ชลบุรี นครราชสีมา และปราจีนบุรี ตามลำดับ การเลี้ยงไก่เนื้อส่วนใหญ่จะทำการในระบพฟาร์มขนาดใหญ่ หรือเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงเพื่อส่งไปยังโรงงานชำแหละและแปรรูปของบริษัทเอกชน

ตารางที่ 1.5 แสดงจำนวนประชากรไก่ไข่ที่เลี้ยงในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยช่วงปี 2550-2554

ภาค	ปี พ.ศ.									
	2550		2551		2552		2553		2554	
	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%
เหนือ	5,837,855	11.8	4,884,794	12.0	4,108,519	8.9	3,651,200	8.7	4,490,058	9.1
ตะวันออกเฉียงเหนือ	9,418,102	19.1	10,796,552	26.4	7,901,657	17.1	5,989,251	14.3	6,782,103	13.7
กลาง	24,034,954	<u>48.6</u>	17,647,893	<u>43.2</u>	25,921,811	<u>56.2</u>	24,008,552	<u>57.4</u>	29,636,575	<u>60.0</u>
ตะวันตก	4,337,250	8.8	3,671,241	9.0	3,970,168	8.6	5,414,813	12.9	5,061,904	10.2
ใต้	5,808,854	11.8	3,860,622	9.4	4,211,249	9.1	2,777,117	6.6	3,432,732	6.9
รวม	49,437,015	100.0	40,861,102	100.0	46,122,404	100.0	41,840,933	100.0	49,403,372	100.0

ที่มา : กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ (2555)

การเลี้ยงไก่ไข่ส่วนมากจะพบในภาคกลาง จังหวัดที่มีจำนวนไก่ไข่ในปี 2554 มากที่สุด คือ จังหวัด ฉะเชิงเทรา มีไก่ไข่จำนวน 11,161,981 ตัว คิดเป็น 22.59% รองลงมา คือ จังหวัดชลบุรี นครนายก นครปฐม และปราจีนบุรี ตามลำดับ

ตารางที่ 1.6 แสดงจำนวนประชากรเป็ดเนื้อที่เลี้ยงในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยช่วงปี 2550-2554

ภาค	ปี พ.ศ.									
	2550		2551		2552		2553		2554	
	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%
เหนือ	161,964	1.6	192,530	2.3	224,632	2.1	487,728	5.6	469,786	4.7
ตะวันออกเฉียงเหนือ	2,071,967	20.4	2,280,715	27.7	1,954,523	18.5	2,067,592	23.9	2,144,421	21.6
กลาง	6,037,636	59.5	3,872,106	47.0	6,464,382	61.3	4,417,040	51.0	5,399,516	54.3
ตะวันตก	1,753,497	17.3	1,805,116	21.9	1,789,168	17.0	1,471,639	17.0	1,494,585	15.0
ใต้	122,272	1.2	94,111	1.1	108,312	1.0	223,295	2.6	427,673	4.3
รวม	10,147,336	100.0	8,244,578	100.0	10,541,017	100.0	8,667,294	100.0	9,935,981	100.0

ที่มา : กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ (2555)

เป็ดเนื้อเลี้ยงมากที่สุดในจังหวัดแถบภาคกลางของประเทศไทย แต่เมื่อแยกเป็นรายจังหวัดกลับพบว่า จังหวัดที่มีจำนวนเป็ดเนื้อมากที่สุดเป็นจังหวัดนครราชสีมา เช่น จากข้อมูลในปี 2554 จังหวัดที่เลี้ยงเป็ดเนื้อ มากที่สุด คือ จังหวัดนครราชสีมา มีเป็ดเนื้อจำนวน 1,574,009 ตัว คิดเป็น 17.59% รองลงมาคือ จังหวัด นครปฐม ลพบุรี สระบุรี และปราจีนบุรี ตามลำดับ

การเลี้ยงเป็ดเนื้อแบบไล่ทุ่งมักนิยมเลี้ยงกันในจังหวัดแถบภาคกลางซึ่งมีทุ่งนากว้างขวางมาก จังหวัดที่มีจำนวนเป็ดเนื้อไล่ทุ่งในปี 2554 มากที่สุด คือ จังหวัดสุพรรณบุรี มีเป็ดเนื้อไล่ทุ่งจำนวน 139,384 ตัว คิดเป็น 14.12% รองลงมาคือ จังหวัดอ่างทอง พิจิตร ฉะเชิงเทรา และชัยนาท ตามลำดับ

ตารางที่ 1.7 แสดงจำนวนประชากรเป็ดไข่ที่เลี้ยงในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยช่วงปี 2550-2554

ภาค	ปี พ.ศ.									
	2550		2551		2552		2553		2554	
	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%	ตัว	%
เหนือ	3,520,862	31.4	4,640,351	41.3	5,810,219	42.7	5,317,254	36.6	5,016,867	31.1
ตะวันออกเฉียงเหนือ	575,061	5.1	758,068	6.7	708,780	5.2	1,504,942	10.4	1,577,835	9.8
กลาง	4,585,923	40.9	4,262,207	37.9	5,297,859	39.0	5,049,106	34.7	6,111,998	37.8
ตะวันตก	1,723,032	15.4	805,155	7.2	892,163	6.6	1,329,989	9.2	1,443,783	8.9
ใต้	795,275	7.1	770,573	6.9	891,432	6.6	1,330,983	9.2	2,000,628	12.4
รวม	11,200,123	100.0	11,236,354	100.0	13,600,453	100.0	14,532,274	36.6	1,615,111	100.0

ที่มา : กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ (2555)

การเลี้ยงเป็ดไข่นิยมกันมากในจังหวัดแถบภาคกลาง รองลงมาคือ ภาคเหนือ จังหวัดที่มีจำนวนเป็ดไข่ ในปี 2554 มากที่สุด คือ จังหวัดสุพรรณบุรี มีเป็ดไข่จำนวน 1,222,976 ตัว คิดเป็น 14.96% รองลงมาคือ จังหวัดนครปฐม สงขลา นครศรีธรรมราช และอ่างทอง ตามลำดับ

การเลี้ยงเป็ดไข่แบบไล่ทุ่งนิยมทำกันในแถบที่มีทุ่งนา โดยจังหวัดที่มีจำนวนเป็ดไข่ไล่ทุ่งมากที่สุดในปี 2554 คือ จังหวัดสุพรรณบุรี มีเป็ดไข่ไล่ทุ่งจำนวน 947,275 ตัว คิดเป็น 11.88% รองลงมาคือ จังหวัดพิจิตร พิษณุโลก อ่างทอง และกำแพงเพชร ตามลำดับ

ตารางที่ 1.8 แสดงจำนวนผลผลิตเนื้อไก่แปรรูปส่งออกระหว่างปี พ.ศ. 2542-2556

ปี พ.ศ.	เนื้อไก่รวม	เนื้อไก่แปรรูป
2542	265,752,605	47,995,698
2543	310,232,397	69,327,095
2544	398,700,949	89,158,078
2545	433,510,384	103,179,169
2546	499,394,607	128,634,557
2547	200,507,939	173,960,017
2548	238,037,233	233,509,193
2549	258,456,332	250,444,053
2550	296,104,752	276,328,625
2551	383,341,742	359,990,623
2552	379,361,615	354,124,202
2553	432,216,172	398,924,336
2554	466,869,836	415,584,714
2555	538,104,761	445,242,717
2556	504,405,838	413,163,940

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือของ กรมศุลกากร (2 มิถุนายน 2557 ; http://www.oae.go.th/oae_report/export_import/export_result.php)

มาตรฐานบางประการสำหรับการเลี้ยงสัตว์ปีกในประเทศไทย

มาตรฐานสินค้าเกษตร

นับตั้งแต่ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ในฐานะผู้ร่วมก่อตั้งร่วมกับประเทศอื่นๆ อีก 80 ประเทศ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2537 มีการบังคับใช้ความตกลงด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures : SPS) ที่กำหนดกติกาให้ประเทศต่างๆ ใช้มาตรการด้านมาตรฐานและความปลอดภัยอาหาร ควบคุมการส่งออกนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร ทำให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตระหนักถึงความสำคัญในการแข่งขันทางการค้าสินค้าเกษตรและอาหารในต่างประเทศที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงมีการจัดตั้งสำนักงานมาตรฐานและตรวจสอบสินค้าเกษตร (สมก.) ในปี พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นหน่วยงานสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานและพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรของประเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้บริการแบบเบ็ดเสร็จในการนำเข้าและส่งออกสินค้าเกษตร จนกระทั่งพระราชบัญญัติปรับปรุงโครงสร้างกระทรวง ทบวง กรม มีผลบังคับใช้เมื่อปี 2545 สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นในวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ สำนักงานมาตรฐาน

สินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2545 <http://www.acfs.go.th/about.php> (10 มค 60)

ความหมายมาตรฐานสินค้าเกษตร

มาตรฐาน หมายถึง ข้อกำหนดทางวิชาการในรูปของเอกสารวัตถุ ที่แพร่หลายแก่บุคคลทั่วไป กำหนดขึ้นโดยความร่วมมือ การยอมรับร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสีย และผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลจากการพิจารณาร่วมกันโดยมุ่งประโยชน์สูงสุด

สินค้าเกษตร หมายถึง ผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์อันเกิดจากการกสิกรรม การประมง การปศุสัตว์ หรือการป่าไม้ และผลพลอยได้ของผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

มาตรฐานสินค้าเกษตรที่กำหนดขึ้นภายใต้ พ.ร.บ. มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ มาตรฐานบังคับ และ มาตรฐานทั่วไป

1. **มาตรฐานบังคับ** คือ มาตรฐานที่มีกฎกระทรวงกำหนดให้สินค้าเกษตรต้องเป็นไปตามมาตรฐาน
2. **มาตรฐานทั่วไป** คือ มาตรฐานที่มีประกาศกำหนดเพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน

มาตรฐานสินค้าเกษตร สำหรับผลิตภัณฑ์สัตว์ปีกได้แก่

1. เนื้อเป็ด มกษ.6701-2548 เล่ม 122 ตอนที่ 60ง 28 ก.ค. 2548
2. เนื้อไก่ มกษ.6700-2548 เล่ม 122ตอนที่ 60ง 28 ก.ค. 2548
3. ไช้กระดูก มกษ.6704-2549 เล่ม 123 ตอนที่ 101ง 28 ก.ย. 2549
4. ไช้ไก่ มกษ. 6702-2553 เล่ม 127 ตอนพิเศษ 150ง 28 ธ.ค. 2553
5. ไช้เป็ด มกษ. 6703-2555 เล่ม 130 ตอนพิเศษ 14ง 30 ม.ค. 2556

มาตรฐานระบบ

1. การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ มกษ.9004-2547 เล่ม 122 เล่ม 122 11 ส.ค. 2548
2. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มเป็ดไข่ มกษ.6905-2548 เล่ม 122 ตอนพิเศษ 114ง 8 ธ.ค. 2548
3. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มกระดูก มกษ.6906-2549 เล่ม 123 ตอนที่ 101ง 28 ก.ย. 2549
4. การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์ปีก มกษ.9008-2549 เล่ม 123 ตอนพิเศษ 106ง 12 ต.ค. 2549
5. อาหารฮาลาล มกษ.8400-2550 เล่ม 124 ตอนพิเศษ 78ง 29 มิ.ย. 2550
6. การปฏิบัติที่ดีในการผลิตและการให้อาหารสัตว์ มกษ.9017-2550 เล่ม 125 ตอนพิเศษ 3ง 4 ม.ค. 2551
7. การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่ากระดูกจอกเทศ มกษ.9018-2550 เล่ม 125 ตอนพิเศษ 3ง 4 ม.ค. 2551
8. ระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมและแนวทางในการนำไปใช้ มกษ.9024-2550 เล่ม 125 ตอนพิเศษ 15ง 22 ม.ค. 2551
9. หลักเกณฑ์การปฏิบัติ : หลักการทั่วไปเกี่ยวกับสุขลักษณะอาหาร มกษ.9023-2550 เล่ม 125 ตอนพิเศษ 15ง 22 ม.ค. 2551

10. หลักปฏิบัติด้านสุขลักษณะสำหรับเนื้อสัตว์เล่ม 1 : หลักการทั่วไป มกษ.9020-2551 เล่ม 125 ตอนพิเศษ 139 ง 18 ส.ค. 2551
11. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ มกษ.6901-2552 เล่ม 126 ตอนพิเศษ 187ง 28 ธ.ค. 2552
12. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก มกษ.6908-2553 เล่ม 127 ตอนพิเศษ 79 ง 25 มิ.ย. 2553
13. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีทางด้านสวัสดิภาพสัตว์:การขนส่งสัตว์ทางบก มกษ.9034-2553 เล่ม 127 ตอนพิเศษ 131ง 12 พ.ย. 2553
14. หลักการจัดทำคอกพาร์ตเมนต์สำหรับบัพศสัตว์ มกษ.9033-2553 เล่ม 127 ตอนพิเศษ 131 ง 12 พ.ย. 2553
15. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่ไข่ มกษ.6909-2553 เล่ม 127 ตอนพิเศษ 147ง 21 ธ.ค. 2553
16. การปฏิบัติที่ดีสำหรับศูนย์รวบรวมไข่ มกษ.6910-2555 เล่ม 129 ตอน 92ง 23 ส.ค. 2555
17. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่พันธุ์ มกษ.6903-2558 เล่ม 132 ตอนพิเศษ 179ง 4 ส.ค. 2558
18. แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่พันธุ์ มกษ.6903(G)-2558 เล่ม 132 ตอนพิเศษ 302ง 19 พ.ย. 2558
19. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มเป็ดเนื้อ มกษ.6900-2559 เล่ม 133 ตอนพิเศษ 264ง 18 พ.ย. 2559
20. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มเป็ดพันธุ์ มกษ.6913-2559 เล่ม 133 ตอนพิเศษ 264ง 18 พ.ย. 2559
21. หลักการความปลอดภัยทางชีวภาพสำหรับฟาร์มสัตว์ปีก มกษ.9044-2559 เล่ม 133 ตอนพิเศษ 264ง 18 พ.ย. 2559
22. แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มเป็ดเนื้อ มกษ.6900(G)-2559 เล่ม 133 ตอนพิเศษ 246ง 18 พ.ย. 2559
23. แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มเป็ดพันธุ์ มกษ.6913(G)-2559 เล่ม 133 ตอนพิเศษ 264ง 18 พ.ย. 2559

มาตรฐานสากล

1. Hazard Analysis Critical Control Point (HACCP)

เป็นมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยอาหาร ซึ่งประกอบด้วยการวินิจฉัยและประเมินอันตรายของอาหารที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้บริโภค ตั้งแต่วัตถุดิบ กระบวนการผลิต การขนส่ง จนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค รวมทั้งสร้างระบบการควบคุม เพื่อขจัดหรือลดสาเหตุที่จะทำให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคด้วย

อันตรายที่เกิดขึ้นสามารถแยกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. อันตรายชีวภาพ (Biological Hazard) ได้แก่อันตรายที่เกิดจากการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ชนิดต่างๆ ในอาหาร

2. อันตรายเคมี (Chemical Hazard) ได้แก่อันตรายที่เกิดจากการใช้สารเคมีเติมลงไปในการบวนการผลิตอาหาร เช่น การใช้ยาฆ่าแมลงในการเพาะปลูก การใช้ยาปฏิชีวนะในการเลี้ยงสัตว์ การใช้สารเคมีเพื่อช่วยในการผลิต เช่น การใส่สี การเติมสารกันบูด การเติมสารกันหืน นอกจากนี้ยังอาจเกิดการปนเปื้อนจากน้ำยาทำความสะอาด ยาฆ่าเชื้อ และ สารเคมีที่ใช้ในการบำรุงรักษาเครื่องจักร เป็นต้น

3. อันตรายกายภาพ (Physical Hazard) ได้แก่ อันตรายจากการปนเปื้อนของวัตถุหรือวัสดุที่ไม่ใช่องค์ประกอบของอาหารและเป็นสิ่งแปลกปลอมในอาหารที่เป็นโทษต่อสุขภาพของผู้บริโภค เช่น เศษแก้ว หิน เศษไม้ โลหะ เป็นต้น

2. International Organization for Standardization (ISO)

International Organization for Standardization เป็นองค์การอิสระโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการกำหนดมาตรฐานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยให้การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเป็นไปโดยสะดวก และช่วยพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านวิชาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจ โดยมาตรฐานที่กำหนดจากองค์การนี้ถือได้ว่าเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศ (International standard) ระบบมาตรฐานระหว่างประเทศนี้แยกได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

2.1. มาตรฐานระบบบริหารงานคุณภาพ หรือ ISO 9000 series

มีจุดประสงค์หลักในการจัดการระบบในองค์กร ทำให้การบริหารงานมีคุณภาพ มีการทบทวนและปรับปรุงคุณภาพบนพื้นฐานความพอใจของลูกค้า ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ในผู้ประกอบการและผู้ให้บริการต่างๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ธุรกิจร้านค้า และหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนผู้ประกอบการเลี้ยงสัตว์ มาตรการนี้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการค้าและสร้างความยอมรับร่วมกันในการซื้อขาย

2.2. มาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม หรือ ISO 14000 series

มีจุดประสงค์หลักในการผลิตสินค้าและแสวงหากระบวนการผลิตที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ลดความสิ้นเปลืองของการใช้พลังงานและทรัพยากร และการนำทรัพยากรกลับมาหมุนเวียนใช้เท่าที่ทำได้ มาตรฐานนี้มีแนวโน้มว่าจะมีการนำมาใช้ปฏิบัติเป็นมาตรการกีดกันทางการค้า

2.3. มาตรฐานระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย หรือ ISO 18000 series

มีจุดประสงค์เพื่อสร้างมาตรฐานความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในสถานประกอบการ โดยประเมินความเสี่ยงในการทำงานและหาวิธีป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้น มาตรฐานนี้ แต่มีแนวโน้มว่าจะมีการนำมาใช้ปฏิบัติเป็นมาตรการกีดกันทางการค้าเช่นกัน เช่น กีดกันสินค้าที่มาจากโรงงานที่ไม่ได้ก่อสร้างตามแบบมาตรฐาน ใช้แรงงานเด็ก ไม่มีระบบประกันสุขภาพ เป็นต้น

3. Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measure (SPS Agreement)

เป็นข้อตกลงทางการค้าในกรอบออร์กาไนซ์ของ General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) และได้จัดตั้งองค์กรการค้าของโลกหรือ World Trade Organization ซึ่งเป็นผู้ดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ ข้อตกลงนี้มีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อคุ้มครองชีวิตของคนและสัตว์จากความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการปนเปื้อนของ Additives, Contaminants, Toxins หรือ โรคสัตว์ที่เกิดจากเชื้อจุลินทรีย์ในอาหาร
2. เพื่อคุ้มครองชีวิตคน จากพืชและสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน

3. เพื่อคุ้มครองชีวิตสัตว์และพืชจากโรคระบาดหรือโรคที่มีเชื้อจุลินทรีย์เป็นสาเหตุ

4. เพื่อป้องกันหรือลดความสูญเสียที่เกิดจากการนำเข้าซึ่งสัตว์และพืชจากต่างประเทศที่มีโรคระบาดอยู่ ข้อตกลงนี้ไม่ครอบคลุมถึงมาตรการป้องกันสิ่งแวดล้อมและสวัสดิภาพของสัตว์ แต่เน้นความรับผิดชอบเฉพาะความปลอดภัยของอาหารและมาตรการป้องกันสุขภาพของสัตว์และพืชที่มีผลกระทบต่อการค้าเท่านั้น

4. มาตรการด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพของสัตว์ (Animal Welfare)

เป็นมาตรการที่มุ่งเน้นด้านการคุ้มครองสัตว์ให้มีความเป็นอยู่ปกติ ปราศจากการรบกวน ทรมานหรือทารุณสัตว์ ตั้งแต่การเลี้ยงดูไปจนถึงส่งสัตว์เข้าโรงฆ่าสัตว์ เช่น กำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์ ไม่เลี้ยงสัตว์หนาแน่นเกินไป มีการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานที่เลี้ยงสัตว์ เช่น อุณหภูมิ การระบายอากาศ ตลอดจนให้แสงสว่างตามที่สัตว์แต่ละชนิดต้องการ มีอุปกรณ์ให้อาหารและน้ำอย่างพอเพียง ไม่ปล่อยสัตว์ให้ขาดอาหาร มีการป้องกันและรักษาเมื่อสัตว์บาดเจ็บหรือเจ็บป่วย มีการเคลื่อนย้ายขนส่งสัตว์โดยไม่ทรมานสัตว์ มีการฆ่าสัตว์โดยไม่ทารุณและทรมาน

5. มาตรการเกี่ยวกับสินค้าที่มีการใช้วัตถุดิบดัดแปลงทางพันธุกรรม (Genetically modified organisms หรือ GMOs)

เป็นมาตรการเพื่อเพิ่มความปลอดภัยทางชีวภาพในด้านอาหาร ในอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ จะเกี่ยวข้องกับโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งจะมีข้อกำหนดการใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีการดัดแปลงทางพันธุกรรม เช่น กากถั่วเหลือง ข้าวโพด ฯลฯ ที่อาจมีผลตกค้างในผลิตภัณฑ์สัตว์ โดยทั่วไปแล้วจะกำหนดให้มีส่วนประกอบที่เป็นวัตถุดิบ GMO ได้ไม่เกิน 1-5% ขึ้นกับความเข้มงวดของแต่ละประเทศ